

„VAN KIÚT” A Hálózat Ideiglenes Tanácsának nyilatkozata 1988 májusában

Magyarország politizáló közvéleménye egyre hangosabban követeli a demokráciát. A magyar demokraták — akár szocialisták, akár nem — egyetértenek abban, hogy a hazának alkotmányos jogállamra, parlamenti kormányzásra, többpártrendszerre, erős jog- és érdekvédelemre, nemzeti szuverenitásra, vegyes tulajdonú piacgazdaságra van szüksége.

De vajon vezet-e út errefelé, szűk ösvény akár?

1. A helyzet

Számtalan helyi csoport, országos mozgalom fogott neki, hogy a számára belátható terepen gyakorolja szabadságjogait. Ám ezt nem a törvények oltalma teszi lehetővé, nem is a párt önkorlátozási készsége, hanem csak az, hogy a hatalom meggyöngült.

A párt vezetőinek, apparátusainak szemlátomást nincsenek már érveik a demokrácia és a piacgazdaság ellen. A független társadalmi kezdeményezésekre a vezetés őrizetbevételekkel, politikai nyomással, erőtlen fenyegetéssel vagy zavart hallgatással válaszol. Értetlenül áll szemben a párttagság soraiban észlelhető nyugtalansággal és erjedéssel is.

A hatalom elbizonytalanodása azonban nem elegendő ahhoz, hogy a társadalmi nyomás célt érjen. Ezért könnyen keletkezik olyan látszat, mintha a bomlás és hanyatlás megfordíthatatlan lenne. Ne higgyünk neki! *Az állami szocializmus válsága új kezdet lehet, és van belőle kiút.*

Ám a fölemelkedéshez politikai fordulatra van szükség.

2. A politikai fordulat feltételei

A demokratikus mozgalmak rövid- és középtávú politikai követelései immár kiérlelődtek:

— új alkotmányt kell adni a köztársaságnak, amely szavatolja a polgárok személyi és politikai jogait;

— az Országgyűlésnek vissza kell nyernie törvényhozó hatalmát; diszkriminációtól mentes választójogi törvény alapján új parlamentet kell választani;

– véget kell vetni a tömegtájékoztatás adminisztratív irányításának, biztosítani kell a sajtószabadságot;

– az egyesülés és gyülekezés jogának magában kell foglalnia az együttes politikai akaratnyilvánítás szabadságát; az egyházak autonómiáját átfogó új törvénnyel kell szavatolni;

– biztosítani kell a független szakszervezetek alapításának jogát és a sztrájkjogot;

– a párt nem állhat a törvények fölött, hatalmát már most úgy kell törvényileg korlátozni, hogy összeférjen a sorra vett polgárjogokkal.

De rokonszenves törvények becikkelyezésével nem érhetjük be. A papíron elismert jogok csak akkor érnek valamit, ha jelentős társadalmi erők állnak mögöttük – és ha a pártvezetés kész megegyezni ezekkel az erőkkel. Bár nem adja egyelőre jelét egyezkedési készségnek, kimondhatjuk: ha a megegyezéstől elzárkózik, nem lehet úrrá az ország politikai, társadalmi és gazdasági válságán. Az 1981 utáni lengyelországi reformkísérletek sorozatos kudarca intő példa lehet számára: hová vezet, ha nincs kivel megegyezni a kibontakozás költségei felől.

3. Van lehetőség gazdasági fordulatra

A gazdasági válság alapvető okai a politikában keresendők; a stabilizálás és föllendülés is politikai föltételektől függ.

A vezetés úgy próbálja kiegyensúlyozni a piacot, hogy csökkenti a lakosság fogyasztását. Közben erőtlen kísérleteket tesz a közkiadások visszafogására is. A szorító intézkedések hatástalansága azonban fölveti a kérdést: *kinek a terhére kell a keresletet tovább csökkenteni.*

Az életszínvonal további durva lefaragása méltánytalan volna, és kérdés, hogy egyáltalán kivihető-e. Az egyetlen lehetőség: sokkal határozottabban kell hozzányúlni a költségvetési kiadásokhoz.

Nyilvános vita alapján, lényegesen meg kell kurtítani az államigazgatásra és a fegyveres testületekre fordított összegeket, továbbá a párt, a KISZ, a SZOT támogatását, a veszteséges vállalatok költségvetési segélyezését. Le kell mondani a magyar részvételt a Bős–Nagymarosi Vízlépcső és a jamburgi gázvezeték építésében. Csak így remélhetünk akkora *költségvetési többletet,*

amely elegendő mozgásteret biztosít a szabad, piaci gazdálkodás számára.

Ám ha a közkiadások visszafogása nem párosul gyökeres reformokkal, a megtakarítások semmivé lesznek. A különféle tulajdonformák egyenjogúságára és versengésére van szükség, meg szabad tőkeáramlásra, az árak és a bérek adminisztratív megmerevítésének fől számolására. Az ipari és mezőgazdasági üzemek szabadon választhassák meg, milyen tulajdonformában kívánnak működni. A szövetkezetek bocsáthassák áruba vagy adhassák bérbe földjeiket és termelőeszközeiket. A kilépő szövetkezeti tagok kaphassák vissza bevitt tulajdonukat.

Mindez csak akkor válhat valóra, ha hozzányúlnak olyan szervezeti és gazdasági érdekekhez, amelyeket az apparátusok nagy része ma nem óhajt föláldozni, s ha nyilvános vita derítheti ki, milyen célokért hajlandó a nemzet — ha muszáj — akár áldozatokat is vállalni. A gazdasági megújuláshoz tehát demokrácia kell. Elengedhetetlen az is, hogy a válságtól leginkább sújtott rétegek létfeltételei emberhez méltók legyenek.

4. Az életkörülmények és a munkavállalók jogai

Ma a lakosság ötödének elemi megélhetése forog veszélyben. Szembe kell néznünk a fenyegetéssel, hogy a szegények végképp leszakadnak a társadalom egészéről, begubóznak a nyomor kultúrájába. A nemzet szociális kettészakadását a cigánykérdés is súlyosbíthatja.

A tisztas megélhetés garantálása, az egészségvédelem és az oktatás szétzüllésének megakadályozása nem az állam túlhatalmának további növelését kívánja meg. A jelenlegi alamizsna-rendszerből a szociálpolitikának a nép ellenőrzése alatt álló, társadalmi önvédelmi rendszerré kell átalakulnia. Szükség van a munkavállalók érdekeit védő, független szakszervezetekre, fegyvertárunkban a sztrájkokkal. Garantálni kell a létminimum szintjét elérő munkanélküli segély folyósítását.

Az életkörülmények romlását a környezeti ártalmak is fokozzák. Magyarországon hovatovább nincs tiszta víz és tiszta levegő, tönkremegy a táj, égis búzlik a magunk termelte és az importált hulladék. Nem megoldott a radioaktív szemét eltakarítása. Mindez tovább rontja a magyarság amúgy is gyönge egészségét. Higgadt és elmélyült társadalmi vitára van szükség a modern környezet-

védelem megteremtéséhez, a települések és a természet pusztulásának megakadályozásához.

5. Új magyar külpolitika

Az alkotmányos jogállam megteremtése és a gazdasági reform föltételezi szövetségi kapcsolataink újragondolását. Magyarország két döntő érdeke — a nemzeti függetlenség és a határokon túli magyar kisebbségek védelme — az eddiginél nagyobb mozgásteret igényel. Addig is, amíg a katonai tömbök megszűnnek, törekedni kell a Varsói Szerződés országainak egyenjogúságára. Szorgalmazni kell, hogy a KGST-t a piac integrálja, s hogy szűnjék meg a világgazdaságtól való elszigetelődése. Kezdeményezni kell a határok nyitottá válását minden irányban.

A katonai kiadások lefaragása is szükségessé teszi, hogy Magyarország kezdeményező szerepet játsszék az enyhülésben. Törekedni kell rá, hogy *a hagyományos fegyverzetek kétoldali korlátozásának folyamatában a szovjet csapatok elhagyják hazánkat*, s hogy a magyar hadsereg költségeit a szükséges minimumra csökkentsük.

Magyarországnak a teljes magyar nemzet érdekében is a kelet-európai demokratikus átalakulás kezdeményezői között kell lennie. A magyar államnak világosan meg kell határoznia, milyen kötelezettségeket vállal a határainkon kívül rekedt magyar népeségcsoportokkal szemben, és mit követel számukra az utódállamoktól. A nemzeti kisebbségeknek mint közösségeknek kell *kollektív jogokat* igényelni, s ezen belül a szabad nyelvhasználat, a teljeskörű nemzetiségi oktatás, az autonóm érdekképviselő, a Magyarországhoz fűződő kapcsolatok ápolásának a jogát.

Igényjogosultságunkat gyöngítheti, ha a hazai nem magyar kisebbségek jogos panaszait nem orvosoljuk, elsorvasztott intézményeiket nem támasztjuk föl. Jogi és politikai eszközökkel el kell érni a nagy lélekszámú hazai cigányság egyenjogúságát, közösségi autonómiáját, szociális fölemelkedését. Meggyőződésünk, hogy csak ezzel lehet élet venni az etnikai feszültségeknek. A magyar demokraták szembeszállnak a fajgyűlölet és a diszkrimináció hangjaival.

6. A magyar demokráciáért

Felhívunk mindenkit, aki egyetért velünk, aláírásával támogassa a Hálózat céljait. Kérjük mintegy ezer támogatónkat, akik

márciusban kibocsátott alapító Felhívásunkat már aláírták, vitassák meg és ismertessék barátaikkal a jelen nyilatkozatot. Kérjük őket, keressék a kapcsolatot a Hálózat ideiglenes Tanácsával – mi is keresni fogjuk a kapcsolatot velük.

Cselekedjünk! Vannak országgyűlési képviselőink. Kérjük számon rajtuk, mit tesznek az új magyar alkotmányért, a demokratikus egyesülési és gyülekezési törvényért, a sajtótörvény demokratikus szellemű módosításáért. Vannak szakszervezeti megbízottaink. Kérjük számon rajtuk, mit tesznek az érdekeinkért. Szorgalmazzuk a szakszervezet demokratikus átalakítását. Támogassuk a párttagokat a párt belső demokratizálásáért indított mozgalmukban. Hozzuk létre saját nyilvánosságunkat: köreinket, sajtótermékeinket. Tájékoztassuk a közvéleményt a hatóságok beavatkozási kísérleteiről: kölcsönös szolidaritással védjük egymást.

Tudjuk, nemcsak a hatalom birtokosai féltik a rendet és a nyugalmat a vajúdó demokráciától. Mi azonban azt mondjuk: nem a demokrácia fenyeget káosszal, hanem a mostani állapot. Cselekedjünk, és tapasztalni fogjuk, hogy a terebélyesedő szabadság nem zűrzavar, hanem szabályozott együttműködés, rendezett vita és megfontolt haladás.